

Крах євроатлантичної солідарності

Недавні зустрічі Мерца і Трампа не привели до очікуваного зближення позицій. Список розбіжностей між Вашингтоном і Берліном надто довгий.

Ще до того, як Фрідріх Мерц вирушив у свій перший офіційний візит до Вашингтона на посаді федерального канцлера, німецька преса заговорила про «найважливішу» поїздку для політика. Спостерігачі розмірковували, який стиль спілкування з Дональдом Трампом оберє Мерц: стриманість і ухилення від конфлікту, як у французького президента Емманюеля Макрона, або прямота і безкомпромісність, як у його українського колеги Володимира Зеленського. Візит пройшов спокійно, проте відкритими залишилися головні питання: як будуть вибудовані відносини між першою і третьою економіками світу за обсягом ВВП і, не останньою чергою, між першою і другою державами за обсягом допомоги Україні?

На початку 2025 року, в період передвиборчої кампанії в Німеччині, серед спостерігачів панувала думка: Мерцу буде простіше домовитися з Трампом, ніж Олафу Шольцу. Дійсно, між двома лідерами простежуються спільні риси. Мерц – переконаний консерватор з великим досвідом роботи в транснаціональних корпораціях, вільно володіє англійською мовою і вміє висловлювати свої думки в американській манері. Ці фактори мали компенсувати брак досвіду Мерца, який протягом 22 років не мав депутатського мандата і раніше не обіймав посад у виконавчій владі. У попередніх канцлерів ФРН відносини з Трампом, м'яко кажучи, не складалися.

Проте, незважаючи на персоніфікацію влади в президентській республіці США і авторитарний стиль самого Трампа, Федеральному уряду навряд чи вдасться вирішити всі спірні питання виключно через прямий діалог двох лідерів. Список розбіжностей між Вашингтоном і Берліном занадто великий. Схоже, Трамп і його оточення щиро не розуміють суті німецького парламентаризму, як, втім, і сенсу існування ЄС як добровільного наднаціонального демократичного об'єднання. Їм ближча логіка національного егоїзму і прагнення до негайної вигоди – без довгострокового планування і

врахування політичних наслідків. У нинішній «торговельній війні», яка, за підрахунками Інституту німецької економіки, може коштувати Євросоюзу 750 млрд євро, а безпосередньо бюджету ФРН – 200 млрд євро, американський президент звинувачує виключно європейців. І це не межа: розрахунки німецьких експертів ґрунтуються лише на миті в 20 відсотків. Для Трампа це зовсім не межа. Своє уявлення про партнерство він висловив ясно: «Це угода. Або ви її приймаєте, або ні».

Німеччина, яка значною мірою залежить від американських ринків збуту, продовжує шукати підхід до адміністрації Білого дому

Німеччина, яка значною мірою залежить від американських ринків збуту, продовжує шукати підхід до адміністрації Білого дому. Це відповідає не тільки національним інтересам ФРН, але й євроатлантичному світогляду Мерца, який десять років очолював Atlantik-Brücke – ключовий німецько-американський громадський проєкт. У коаліційній угоді між ХДС/ХСС і СДПН прізвище Трампа не згадується взагалі, не кажучи вже про критику його політики. Навпаки, підкреслюється значимість трансатлантичного співробітництва і акцентуються ті напрямки, де позиції сторін близькі, наприклад, ситуація на Близькому Сході. При призначеннях також враховується особистісний фактор. Новим послом ФРН у США стане Єнс Ханефельд – дипломат з великим досвідом роботи в МЗС і німецьких місіях у Вашингтоні, відомий також своєю лобістською діяльністю в інтересах концерну Volkswagen. Очікується, що «діловий стиль» Ханефельда викличе більше довіри в Білому домі, ніж традиційна європейська дипломатія.

«Колективний Захід»

До лютого 2022 року російська пропаганда охоче експлуатувала поняття «колективного Заходу» – нібито однорідного блоку, де не буває розбіжностей, а «молодші партнери» лише підтверджують рішення, ухвалені у Вашингтоні. Після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну Захід на якийсь час дійсно об'єднався – нехай і не в тому сенсі, як це уявляли в Москві. Підтримка України стала для європейців і американців не тільки моральним обов'язком,

а й прагматичним кроком у протистоянні глобальним загрозам з боку Кремля – як реальним, так і потенційним. ЄС і США координували допомогу Києву через різні формати, узгоджували поставки озброєнь, шукали ефективні механізми підтримки української армії.

*Сьогодні вже можна
сміливо сказати: єдиного
Заходу більше не існує*

На цьому шляху виникали не тільки політичні, а й технічні труднощі: з одного боку – обмежені можливості європейського ВПК і нестача запасів зброї та боєприпасів, з іншого – необхідність розумного розподілу ресурсів США, виходячи з їхньої глобальної ролі. З приходом Трампа координація припинилася. Контактна група в Рамштайні не збиралася з жовтня 2024 року. Вашингтон демонстративно дистанціюється і від інших форматів, наприклад, «Коаліції охочих», хоча в цілому вона відображає американські пропозиції щодо переговорного процесу. Сьогодні вже можна сміливо сказати: єдиного Заходу більше не існує.

Головна проблема Німеччини в її нинішніх відносинах із США – відсутність передбачуваності. Німецький політичний клас звик до стабільного євроатлантичного партнерства. Воно і раніше не було ідеальним, але, принаймні, словам американських президентів та їхніх міністрів можна було вірити і будувати на цій основі довгострокові стратегії. Тепер і це стало неможливим. Наприклад, у березні 2025 року Трамп пообіцяв сприяти пошуку систем ППО в Європі – вкрай важливому питанню для України. Однак уже в червні представник адміністрації США заявив, що цим повинні займатися європейці. У поєднанні з відсутністю реакції Вашингтона на ініціативу Зеленського закупити американське озброєння ситуація для Берліна залишається вкрай невизначеною.

Несподіванкою став і розпуск американської робочої групи, завданням якої було формування стратегії тиску на Москву з метою прискорення переговорного процесу. Тепер Берліну дуже складно координувати з Вашингтоном зусилля з мирного врегулювання російсько-української війни.

І це лише два приклади з довгого списку питань у сфері безпеки, щодо яких немає ясності – від майбутньої ролі США в НАТО і в Європі до санкцій проти Росії, проєкт яких давно готовий у Конгресі. Залежність, по суті, від волі однієї людини –

найнезручніша і незвична форма політичної взаємодії для Німеччини.

«Зберегти і перечекати»

Чергова зустріч Мерца і Трампа на саміті G7 в Канаді не привела до очікуваного зближення позицій. Раптовий від'їзд американського президента і його відмова підписати підсумкову резолюцію із засудженням російської агресії – на тлі нових атак на українські міста з численними жертвами – наочно продемонстрували всю глибину розбіжностей. Дипломатичні заяви канцлера ФРН про «недраматичність» від'їзду Трампа навряд чи здатні пом'якшити очевидну ситуацію. Фактично ми спостерігали засідання G7 у форматі «6+1» з явно відокремленою позицією Білого дому – і це не може не позначитися на двосторонніх відносинах між Берліном і Вашингтоном.

Спектр німецько-американських протиріч дуже широкий – від питань колективної безпеки і відповіді на російську агресію до торгових суперечок, міграції та клімату. Судячи з усього, Німеччина усвідомлює, що вирішити більшість з них неможливо. З одного боку, тривають зусилля щодо збереження діалогу і співпраці – там, де це реально: наприклад, у питанні мит або в сфері обміну розвідданими. З іншого боку, в Берліні дедалі сильніше надія на те, що поточний несприятливий період вдасться просто перечекати – з найменшими втратами і надією на зміну адміністрації в США в 2028 році.

Але це – лише тактика. Стратегія виглядає інакше. Схоже, у Німеччини зникають останні ілюзії щодо збереження євроатлантичної солідарності в колишньому вигляді. Міністр оборони ФРН Борис Пісторіус відкрито говорить про необхідність готуватися до завершення американської військової підтримки не тільки України, але і Євросоюзу. Для Берліна стає дедалі очевиднішим: назріла потреба в дорогих і тривалих заходах, таких як створення європейської «парасольки безпеки», провідна роль у підтримці України і зміцнення лідерських позицій на континенті.

Дмитро Стратієвський

Берлін

Дмитро Стратієвський (Dr. Dmitri Stratievski) закінчив факультети політології та історії, а також захистив дисертацію в Берліні (FU Berlin). Директор Берлінського Центру вивчення Східної Європи (Osteuropa-Zentrum Berlin e.V.). Автор ряду наукових та публіцистичних робіт, виставок та проєктів із вивчення історії та сьогодення пострадянських держав.

